

Մ Ա Յ Ր Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Գ ՈՒ Մ

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ

Սովետական Հայաստանի տնտեսական հաջողությունները.— Վերջերս Հայաստանի Գերագույն սովետի հոկտեմբերյան նստաշրջանում քննության առնվեցին արդյունաբերության ղեկավարման, պլանավորման բարելավման հարցերը և միաժամանակ հանրագումարի բերվեցին ժողովրդական տնտեսության զարգացման յոթնամյա պլանի կատարման նախնական արդյունքները:

Յոթնամյա պլանի ավարտմանը մնացել է 3 ամիս, սակայն արդյունքներն արդեն ակնհայտ են: Հայաստանի արդյունաբերության համախառն արտադրանքի ծավալը վերջին յոթ տարիներին աճել է ավելի քան 2 անգամ: Բիմակալ, գունավոր մետաղների, էլեկտրատեխնիկական արդյունաբերության գծով արտադրանքի աճը կապում է 3 անգամ:

Վերջին տարիներին Հայաստանում ստեղծված են արդյունաբերական բոլորովին նոր և շատ կարևոր ճյուղեր, ինչպիսիք են ռադիոէլեկտրոնիկայի, էլեկտրական հաշվիչ մեքենաների, մամուլ, բարձր մեքենաների արտադրությունը: 7 տարվա ընթացքում կառուցված և շահագործման է հանձնված 220 նոր գործարան և արտադրամաս: Նույն ժամանակաշրջանում հանրապետության արդյունաբերական ձեռնարկությունները յուրացրել են 600 նոր տեսակի արդյունաբերական արտադրանքի թողարկումը:

Ընթացիկ տարվա 9 ամսում Հայաստանի ողջ արդյունաբերությունը տվել է 10,3 տոկոսով ավելի արտադրանք, քան 1964 թվականի նույն ժամանակաշրջանում: Յոթնամյակի վերջին, եզրափակիչ տարվա պլանը կկատարվի նույն հաջողությամբ, ինչպես և նախորդ տարիները:

1965 թվականի անցած 9 ամիսներին Հայաստանում արտադրվել է 5300 տոննա քիմիական թել, 887 000 հատ ավտոդուր, 16 100 տոննա հանքային պարարտանյութ, ավելի քան 2 միլիարդ կիլովատ-ժամ էլեկտրաէներգիա, 462 000 տոննա ցեմենտ, 62 միլիոն քառակուսի մետր բամբակյա, բրդյա և մետաքսյա կերպասեղեն,

5,5 միլիոն կույզ կոշիկեղեն, ավելի քան 2 միլիոն ժամացույց, շուրջ 70 միլիոն հատ էլեկտրական լամպեր, 6913 հատ մետաղամշակման հաստոցներ և բազմաթիվ այլ տեսակի արդյունաբերական առարկաներ, սննդամթերք, հագուստեղեն, կահույք, շինանյութեր և այլն:

Օրավոր աճում է մեր հանրապետության տնտեսական հզորությունը, հպարտությամբ լցնելով յուրաքանչյուր հայաստանցու սիրտը:

Հովհաննես Դրասխանակերտցու «Հայոց պատմություն» նոր հրատարակությունը.— Վրաստանի գիտությունների ակադեմիայի հրատարակչությունը վերջերս թրիխիում հրատարակել է միջնադարյան հայ պատմիչ Հովհաննես Դրասխանակերտցու «Հայաստանի պատմությունը» վրացերեն և հայերեն լեզուներով: Դրասխանակերտցին ապրել է Թ—Ժ դարերում: Նրա աշխատությունն ընդգրկում է մինչ 925 թվականը Հայաստանում տեղի ունեցած դեպքերը: Աշխատությունը բնորոշ է նրանով, որ ա՛յն հետաքրքրական տեղեկություններ է տալիս նաև Վրաստանի մասին:

Գիրքն ունի ընդարձակ նախաբան և ծանոթագրություններ, որոնցով վերլուծման են ենթարկված Դրասխանակերտցու աշխատության հիմնական աղբյուրները և նշված, թե ի՞նչ նշանակություն ունի այդ աշխատությունը Հայաստանի քաղաքական, տնտեսական և սոցիալական պայմանների ուսումնասիրման գործում Թ—Ժ դարերում:

Գրքի հայերեն բնագիրը, վրացերեն թարգմանությունը և ծանոթագրությունները նախապատրաստել է պատմաբան Է. Ցագարելշվիլին, գլխավոր խմբագիրն է ակադեմիկոս Գ. Ծերեթելին, հայկական աղբյուրների խմբագիրն է Ի. Աբուլաձեն:

Աշխատություն՝ նվիրված Դրիմի հայ գաղութի պատմությանը.— Լույս է տեսել Վ. Միքայելյանի «Դրիմահայ գաղութի պատմությունը» հետաքրքրական և արժեքավոր աշխատությունը:

Սովետական Միության տարբեր քաղաքներում պահպանվող արխիվային նյութերի հիման վրա հեղինակը տվել է Ղրիմի երբեմնի հայաշատ գաղութի մանրամասն պատմությունը: Նա գտնում է, որ այդ գաղութը հիմնվել է ոչ թե ԺԴ դարում, ինչպես ընդունված է եղել կարծել, այլ ԺԱ դարում:

Գրքում մեծ տեղ է հատկացված գաղութի տնտեսական և մշակութային կյանքի պատմության: Ղրիմահայերը եղել են գերազանցապես ձեռներեց վաճառականներ և հմուտ արհեստավորներ: Այդ գաղութը մեծ ավանդ է մուծել հայրենի մշակութի գանձարանը: Ղրիմահայ մի շարք գրական դեմքեր իրենց արժանի տեղն են գրավել միջնադարյան հայ գրականության պատմության մեջ: Մեծ վարձացում է ստացել գրչության արվեստը: Ղրիմահայ գրիչների 238 ձեռագրեր հասել են մեզ և պահվում են Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան մատենադարանում:

Ներսիսյանցիների հավաքը.— Երջանկահիշատակ Ներսես կաթողիկոս Առտարակեցու կողմից 1825 թվականին Թիֆլիսում հիմնված հոգևոր դպրոցը՝ խոշոր դեր է կատարել մեր ազգային-մշակութային կյանքում: Իր գոյության 100 տարվա ընթացքում նա տվել է հազարավոր ջրջանավարտներ, որոնք ծնալի են հայ ժողովրդին ամենատարբեր բնագավառներում:

Այս տարի լույսով մշակութային այդ նշանավոր կենտրոնի հիմնադրման 140-ամյակը: Հոբելյանական տարեթվի առթիվ Երևանում, Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճում, հոկտեմբերի 16—17-ին, տեղի ունեցավ Ներսիսյան դպրոցի ջրջանավարտների ավանդական վեցերորդ հավաքը: Ներկայիս Հայաստանի և Սովետական Միության սահմաններում ապրում են շուրջ 300 հոգի ներսիսյանցիներ: Նրանց մեծ մասը ներկա էին հավաքին: Եկել էին Թբիլիսիից, Մոսկվայից, Բաքվից, Ղարաբաղից և այլ վայրերից:

Հավաքին իբրև հյուր հրավիրված էին Էրզրումի նախկին Սանասարյան, Վանի ազգային վարժարանների, Մուրադ Ռաֆայելյան դպրոցի, նախկին Գևորգյան ճեմարանի, Թբիլիսիի նախկին Հովնանյան և Գայանյան օրիորդաց վարժարանների ջրջանավարտները, որոնք բնակվում են Հայաստանում:

Հոկտեմբերի 16-ին տեղի ունեցավ ներսիսյանցիների հավաքի հանդիսավոր մասը: Լսվեցին զեկուցումներ Ներսիսյան դպրոցի սաների գործունեության, ինչպես նաև նրա ակնավոր սաների գործունեության մասին:

Կիրակի, հոկտեմբերի 17-ին, հավաքի մասնակիցները այցելեցին Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը Օշակա՛նում, այնուհետև եղան Ս. Էջմիածնում: Վազգեն Ա Վեհափառ Հայրապետը սիրով ընդունեց նրանց Վեհարանում և ջերմորեն ողջունեց, նշելով Ներսիսյան դպրոցի դերն ու նշանակությունը ազգային ու մշակութային կյանքում: Վաստակավոր էլեկտրագեո-ինժեներ, ներսիսյանցի պր. Գ. Փերիխանյանը հավաքի մասնակիցների առունից ջնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Հայրապետին ջերմ ընդունելության համար:

Այնուհետև հավաքի մասնակիցները հավաքվեցին երջանկահիշատակ Ներսես կաթողիկոս Առտարակեցու

գերեզմանի շուրջը, թարմ ծաղիկներ դրեցին նրա շիրիմին: Ներկաներից մի քանի հոգի հարգանքի խոսք ասացին իրենց դպրոցի հիմնադրի հիշատակին: Ապա Մայր Աթոռի միաբանների մասնակցությամբ, հոգեհանգիստ կատարվեց մեծ Առտարակեցու հիշատակին: Հոգեհանգստյան արարողությունը ավարտվեց Տերունական աղոթքով, որը կատարեցին ներկա գտնվող բոլոր ներսիսյանցիները Մ. Եկմայանի եղանակով:

Լենինականի թատրոնի 100-ամյակը.— Վերջերս Հայաստանի թատերական հասարակայնությունը մեծ ջոկով նշեց Լենինականի Ա. Մռավյանի անվան դրամատիկական թատրոնի հիմնադրման 100-ամյակը: Հանդիսությունները տեղի ունեցան Լենինականում: Հանդիսություններին մասնակցեցու համար ժամանել էին մեծ թվով հյուրեր Երևանից, Մոսկվայից, Վրաստանից, Ադրբեջանից:

100-ամյակի առթիվ Սովետական Միության Գերագույն սովետի նախագահությունը թատրոնը պարգևատրել էր Աշխատանքային կարմիր դրոշի ջրջանով: Հայաստանի Գերագույն սովետի նախագահությունը թատրոնի մի խումբ աշխատողների ջնդրից ժողովրդական և վաստակավոր դերասանի կոչումներ, իսկ մի մեծ խումբի պարգևատրեց պատվոգրերով:

Լենինականի թատերական խումբը կազմվել է 1865 թվականին: Այդ տարվա ամառը թատրոնն սկսել է իր ներկայացումները նախկին Գյումրիում (Ալեքսանդրոպոլում): Այս թատրոնի բեմի վրա հանդես են եկել հայ թատրոնի տաղանդավորագույն ներկայացուցիչները՝ Գևորգ Չմշկյանը, Պետրոս Աղամյանը, Հրաչյան, Սիրանույշը, Հովհաննես Զարիֆյանը, Հովհաննես Աբելյանը, Արմեն Արմենյանը, Վահրամ Փափապյանը և ուրիշներ:

Իր ծաղկման բուռն ջրջանը թատրոնը թևակոխեց սովետական իշխանության հաստատման առաջին տարիներին, երբ ստեղծվեց միայն թատերական խումբ՝ պետական մարմինների հովանավորության ներքո: Իր շուրջը համախմբելով տարեց և երիտասարդ թատերական ուժերի, Լենինականի թատրոնը դարձավ Սովետական Հայաստանի արվեստի օջախներից մեկը, ձեռք բերելով մեծ ժողովրդականություն ողջ հանրապետության սահմաններում:

Կոմիտաս վարդապետին նվիրված ցուցահանդես.— Երևանում, նկարիչների տան սրահում, բացվել էր անվանի նկարիչ Գրիգոր Խանջանի գործերի մի յուրահատուկ ցուցահանդես: Վերջին 2 տարվա ընթացքում տաղանդավոր նկարիչը գծել էր մի շարք նկարներ՝ անմահ Կոմիտասի կյանքին նվիրված: Իր նկարները գծելիս, Գ. Խանջանը նկատի է ունեցել Պարույր Սևակի հռչակավոր «Անլռելի զանգվատում» պոեմը: Նկարները կարծես հանդիսանում են պոեմի բովանդակության նկարչական վերարտադրությունը:

Մի ամբողջ շարք նկարների միջոցով պատկերված են հանճարեղ Կոմիտաս վարդապետի կյանքի տարբեր դրվագները, սկսած նրա երաժշտական առաջին քայլերից մինչև եղեռնաբախտ վախճանը: Ցնցող ու անմոռաց են անմահ Կոմիտասի խորունկ վշտի և խելագարության տեսարանները:

Դանիել Վարուժանի ձեռագիր տետրը.— Ռուսինահայ պատմաբան և գրականագետ Հակոբ Ճ. Սիրունին, որն այժմ գտնվում է Երևանում, հանրապետության արվեստի թանգարանին նվիրեց Դանիել Վարուժանի ձեռագիր տետրը: Այն պարունակում է գրականության վանական հարցերին նվիրված դասախոսությունների գրառումներ, որոնք բանաստեղծը կարդացել է Պոլսում եղած տարիներին:

Առանձին ուշադրություն են գրավում նրա խորհուրդները սկսնակ գրողներին, ասույթները: Կան Վարուժանի գնահատականները Ա. Շիրվանյանի, Սիմանթոյի, Ա. Չուպանյանի, Ա. Ծատուրյանի և այլ գրողների ստեղծագործությունների վերաբերյալ:

Հ. Ճ. Սիրունին անձնական ծանոթություն է ունեցել Վարուժանի հետ: Նրանք միասին Պոլսում հրատարակել են «Նավասարդ» տարեգիրքը և «Մեհյան» երկշաբաթաթերթը: Բանաստեղծի ողբերգական մահից հետո, Սիրունին նրա տետրը իր հետ տարել է Ռուսինիա, որտեղ և հետագայում հրատարակել առանձին մասերը:

Ձեռագիրն արժեքավոր համալրում է Վարուժանի արխիվային ֆոնդում:

Նորհրդակցություն նվիրված գիտության պատմությանը.— Հոկտեմբեր ամսում Երևանում տեղի ունեցավ գիտության պարգևմանը նվիրված անդրկովկասյան առաջին համաժողով, մասնակցությամբ Վրաստանի, Հայաստանի և Ադրբեջանի գիտնականների:

Դա մի հետաքրքրական ժողով էր, ուր քննարկվեցին մի ամբողջ շարք Վեկուցումներ գիտության տարբեր բնագավառների պարգևման պատմության վերաբերյալ:

Այսպես, օրինակ, երեք հանրապետությունների գիտնականների կողմից Վեկուցումներ կարդացվեցին ֆիզիկայի, աստղագիտության, քիմիայի, երկրաբանության, կենսաբանության, աշխարհագրության, բժշկության և գիտության այլ բնագավառների պարգևման պատմության վերաբերյալ:

Համաժողովը մեծ նշանակություն ունեցավ անդրկովկասյան երեք հանրապետությունների գիտական հաստատությունների փորձի փոխանակման համար՝ գիտության պատմության հարցերի մշակման տեսակետից:

Երևանի պատմության թանգարանը.— Հայաստանի մայրաքաղաքի մշակութային հետաքրքրական հաստատություններից մեկն է Երևանի պատմության թանգարանը: Թանգարանն ունի պատմական իրերի հարուստ հավաքածու՝ սկսած մեր թվագրության 7-և 9 հազարամյակներից մինչև մեր օրերը: Պատմական այդ բոլոր իրերը վանական ժամանակներում հայտնաբերված են քաղաքի տարբեր մասերում, շինարարական աշխատանքների և կամ թե Արիստեղի ու Կարմիր բլուրի պեղումների ժամանակ:

Արիստեղի պեղումների ժամանակ հայտնաբերված ուրարտական հայտնի սեպագիր արձանագրության համաձայն, որը գրել է տվել Արգիշտի Ա թագավորը, 2750 տարի առաջ հիմնվել է Էրիբունի քաղաքը, որի անունով էլ հենց կոչվում է Երևանը:

Թանգարանում բազմաթիվ նմուշներ կան ուրարտական թագավորության հետագա շրջաններին, ինչպես նաև մեր

թվագրության առաջին դարերին վերաբերող: Գրավոր աղբյուրներում Երևանի անունը առաջին անգամ նշվում է սկսած է դարից: Առանձին բաժին է նվիրված պարսկական տիրապետության շրջանին և հատկապես Շահ Աբբասի կողմից հայերի բռնի զաղթեցմանը:

Թանգարանի ամենահարուստ և հետաքրքրական բաժինն է կազմում Սովետական Երևանի բաժինը, ուր պատկերված է քաղաքի բուռն զարգացումը անցած 40—45 տարիների ընթացքում:

Երևանի ջերմաէլեկտրակայանում.— Ինչպես հայտնի է, Երևանում կառուցվում է ջերմային հզոր էլեկտրակայան, որի համար իբրև վառելիք գործ է ածվում բնական գազի մնացուկը: Այդ էլեկտրակայանը հնարավորություն կտա կրճատել Սևանի ջրերի օգտագործումը էլեկտրակայանություն ստանալու համար:

Ջերմաէլեկտրակայանի առաջին ագրեգատը, 50 000 կիլովատ կարողությամբ, գործարկվեց 1963 թվականի մարտին: Հետագայում կառուցվեցին և շահագործման հանձնվեցին ևս 3 ագրեգատներ, որով կայանի հզորությունը հասավ 200 000 կիլովատի:

Անցյալ սեպտեմբերի 30-ին շահագործման հանձնվեց ջերմաէլեկտրակայանի հերթական ագրեգատը, այս անգամ արդեն 150 000 կիլովատ հզորությամբ: Ուրեմն, ներկայիս կայանի ամբողջ հզորությունը կազմում է 350 000 կիլովատ: Դա շուրջ 100 000 կիլովատով պակաս է, քան Սևանի բոլոր 6 հիդրոկայանները միասին վերցրած: 1966 թվականին Երևանի ջերմաէլեկտրակայանի հզորությունը կավելանա ևս 200 000 կիլովատով:

Նոշոր ջերմային էլեկտրակայաններ են կառուցվում նաև Կիրովականում և Հրապոնում, որոնք պատրաստ կլինեն 1966 թվականին: 1970 թվականին Հայաստանում արտադրվելիք ամբողջ էլեկտրաէներգիայի 75 տոկոսը կտան ջերմային էլեկտրակայանները և միայն 25 տոկոսը՝ ջրային էլեկտրակայանները:

Արտասահմանյան տուրիզմի պարգևումը.— Տարեցտարի ավելի մեծ թվով զբոսաշրջիկներ են այցելում Հայաստան՝ թե՛ հայեր և թե՛ օտարազգիներ: Անցյալ 1964 թվականին զբոսաշրջիկների թիվը կազմել է 4000 հոգի՝ արտասահմանյան 27 տարբեր երկրներից: Այս տարի, մինչև հոկտեմբերի 1-ը, այդ թիվը հասել է 5000-ի, որոնցից 2000 սփյուռքահայեր: Մինչև տարվա վերջը սպասվում են ևս 4000 հոգի:

Հանրապետության պատկան իշխանությունները հատուկ ուշադրություն են նվիրում տուրիզմի պարգևմանը: Եկող տարի Հայաստանը ընդունելու է շուրջ 10 000 արտասահմանյան զբոսաշրջիկներ: Դրանք բավարարման համար ներկայումս կառուցվում են մի քանի խոշոր հյուրանոցներ: Այդ հյուրանոցներից մեկը կառուցում է «Ինտուրիստ»-ը, Պարոնյան փողոցի վրա: Այն կլինի 15 հարկանի և կարող է ընդունել 500 մարդ: Շարունակվում է «Արմենիա» հյուրանոցի երրորդ հերթի կառուցումը, որի ավարտից հետո հյուրանոցը հավելյալ կարող է ընդունել ևս 128 մարդու: Եկող տարվանից «Ինտուրիստ»-ի մի նոր հյուրանոց է կառուցվելու Թումանյան և Տերյան փողոցների անկյունում, որը նույնպես կլինի 15 հարկանի և կունենա 500 տեղ: Բացի այդ, հանրապետու-

թյան մի քանի վայրերում կառուցվելու են ավտոհյուրանոցներ: Սևանում, Գամնիում, Ծաղկաձորում և այլ վայրերում հնարավորություններ են ստեղծվելու, որպեսզի պոսաշրջիկներն սրահվեն ձկնորսությամբ և որսորդությամբ:

Սփյուռքահայ տաղանդավոր արվեստագետներ հայրենիքում.— Երևանի երաժշտասեր հասարակությունը վերջերս ջերմորեն ընդունեց որպես պոսաշրջիկ Մայր Հայրենիք այցելած լիբանանահայ տաղանդավոր երգչուհի Արփինե Փեհիվանյանի համերգները:

Այժմ խոստումնալից երիտասարդ արվեստագիտուհին, ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստուհի Գոհար Գասպարյանի ղեկավարությամբ, պատրաստվում է հանդես գալ հայրենի երկրում «Անուշ»-ի դերերգով:

Մայր Հայրենիքում վերջերս համերգներ տվեց նաև երգիչ Տիգրան Ժամկոչյանը (Իտալիայից):

Տաղանդավոր արվեստագետների ելույթները Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում անցան փառլուն հաջողությամբ: Ծրագրում տեղ էին գրավել հայկական և արտասահմանյան կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ:

Տաղանդավոր մանուկը.— Վերջերս Երևանի կոմպոզիտորների տանը կայացավ մի արտասովոր համերգ: Լեփլեցուն դահլիճը լարված ուշադրությամբ ունկնդրում էր 12-ամյա Զոհրապ Փարեմուլյանի համերգը: Այդ վտիտ մանուկը հասուն վարպետի վարժությամբ նվագում էր

Բախի, Մոցարտի, Հենդելի, Լիստի ստեղծագործությունները: Այնուհետև նա սկսեց նվագել իր սեփական ստեղծագործությունները՝ «Դեղձանիկի երգը», «Կրեմլյան պանգերը», «Ռոնդո-կապրիչիոյո» և այլն: Համերգը որը կազմակերպել էին Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունը և «Պիոներ» թերթի խմբագրությունը, անցաբացառիկ հաջողությամբ: Մայրաքաղաքի երաժշտասեր հասարակությունը հաճույքն ունեցավ վայելելու այդ գեղեցիկ համերգը: Հայ երաժշտական կյանքում ծնվե է մի նոր, բացառիկ տաղանդ:

Զոհրապ Փարեմուլյանը ծնվել է Թբիլիսիում: Նրա հայրը հասարակ ծեփագործ բանվոր է: Վաղ հասակում երեխան կորցնում է տեսողությունը: Օղեսայի հայտնի ակնաբուժարանում հաջողվում է մասամբ վերականգնել Զոհրապի տեսողությունը: Նկատելով նրա երաժշտական ընդունակությունները, Թբիլիսիի № 1 երաժշտական դպրոցը ստանձնում է մանուկ Զոհրապի երաժշտական կրթության գործը: Թբիլիսիի Ռուսթավելու անվան համերգային դահլիճում կազմակերպվում է տաղանդավոր մանկան առաջին համերգը, որն անցնում է բացառիկ հաջողությամբ:

Այժմ Զոհրապ Փարեմուլյանն իր հոր հետ բնակվում է Երևանում և սովորում № 71 միջնակարգ դպրոցի 6-րդ դասարանում: Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունն ստանձնել է տաղանդավոր մանկան երաժշտական լիարժեք կրթության հոգսը:

